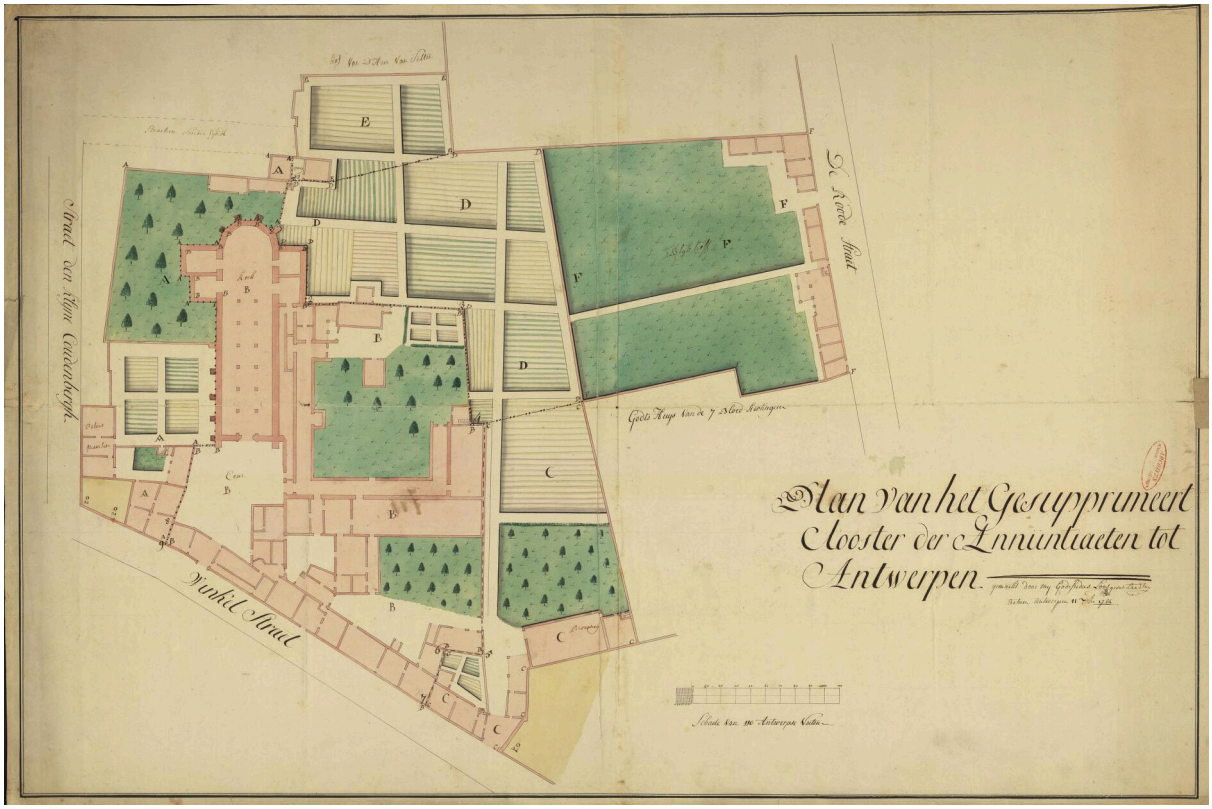

Betreft:
Klooster van de annonciaden, Protestantse kerk

Ligging:
Lange Winkelstraat 1-5, 2000 Antwerpen
Rodestraat 12-14, 2000 Antwerpen (deel)
Kleine Kauwenberg 39-41, 2000 Antwerpen

Beheersplan opgemaakt door:
MAAT_WERK architecten bvba
Jules Bordetstraat 22/101
2018 Antwerpen

Opdrachtgevers:
Bestuursraad Protestantse Kerk Antwerpen-Noord (VPKB)
Lange Winkelstraat 5
2000 Antwerpen

Universiteit Antwerpen
Prinsstraat 13
2000 Antwerpen

0. INHOUDSTAFEL

De kerk en het restant van het annonciadenklooster werden beschermd door het Ministerieel besluit houdende bescherming als monument op 23 november 1981. Dit wil zeggen dat de gebouwen beschermd werd met inbegrip van volgende cultuurgoederen.

1. NEOGOTISCHE ZITBANKEN

2. STOELEN CONSISTORIE

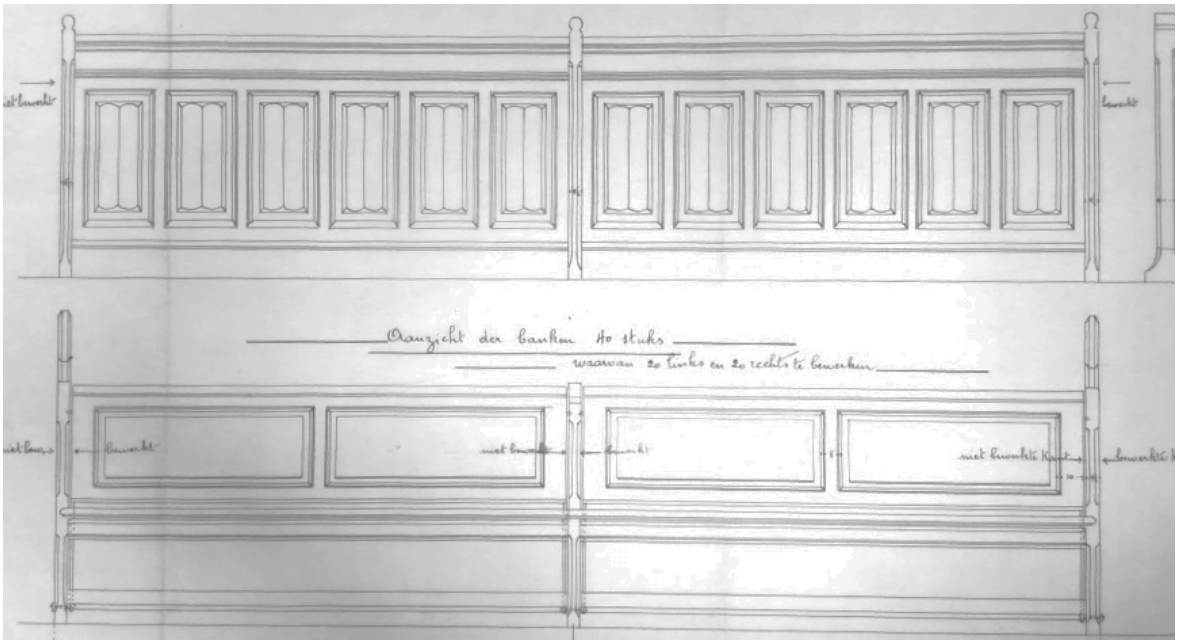
3. DOOPVONT

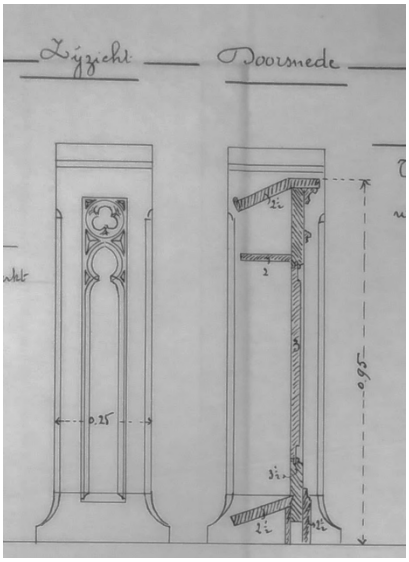
4. AANKONDIGINGSBORDEN

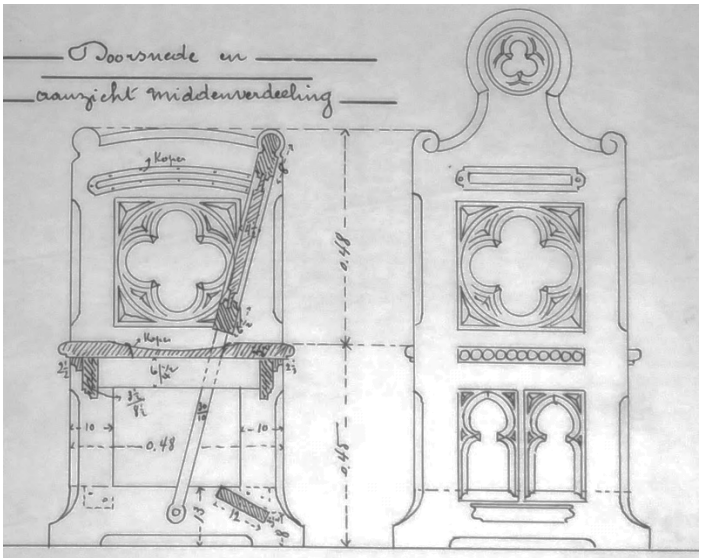
5. KOORHEK

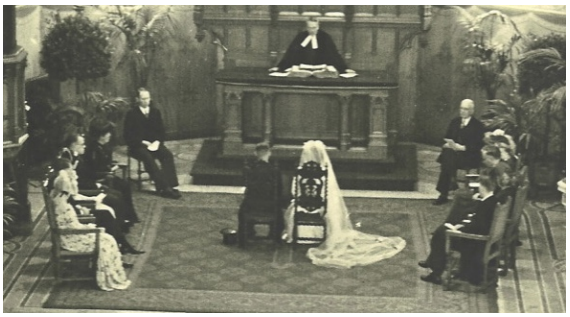
Ontwerptekeningen F. Van Dijk (Felixarchief)

1. NEOGOTISCHE ZITBANKEN

Vervaardigd door:	F. Van Dijk (ontwerp) Schrijnwerkerij 'Bollekens Frères' (uitvoering)
Datering:	Geleverd aan de kerk op 20 december 1907
Stijl:	neogotisch
Beschrijving:	Zitbanken vervaardigd uit eikenhout en pitch pine. Lange banken met 3 sledevoeten. De vanuit de middengang zichtbare zijkanten zijn afgewerkt met maaswerk, vierpas en nummering in drielob. De lagere middenverdeling is eveneens voorzien van een vierpas. De rugleuning is scharnierend en kan worden gekanteld zodat aanwezigen zowel richting koor als richting doksaal (orgel) kunnen kijken. De banken werden vernist.
Diagnose:	De banken zijn algemeen in goede staat, één bank ontbreekt. De banken vertonen gebruikssporen. Sporadisch is een stukje houtwerk afgebroken. Enkele van de ronde afwerkingen aan de bovenzijde van de zijkanten werden onvakkundig herplaatst, andere staan los. Voegen tussen de houten onderdelen staan open, andere onderdelen zijn niet goed op elkaar afgelijnd. De ophanging van de leesplanken laat sporen na op de rugleuningen. Langs de binnenzijde van de zijpanelen is een inventaris(?)nummer geschreven. De houten decoraties zijn algemeen stoffig.
Geschiedenis:	*'Endlich konnten noch kurz vor Jahresschluss, zum 4. Advent die neuen Bänke im Schiff der Kirche aufgestellt werden. Dieselben sind aus Eichenholz verfertigt und zum Umlegen der Rücklehnen eingerichtet und stellen so das Modernste dar, was an Kirchenbänken vorhanden ist. Diese Bänke sind etwas kürzer gehalten als die alten, wodurch eine Verbeiterung des Mittelganges ermöglicht worden ist. Sie bieten Platz für 288 Personen.'* … konden de nieuwe banken in het schip van de kerk worden geplaatst. Deze zijn gemaakt van eikenhout en voorzien in het omkantelen van de rugleuningen… Deze banken worden iets korter gehouden dan de oude, waardoor een verbreding van het centrale gangpad mogelijk werd. Ze bieden plaats aan 288 personen. (De Clercq L., 2006-07) *'20 december 1907* *…* *Leverde banken: 36 stuks.* *Vervaardigd door Bollekens Frères , suc. de F.J. Bollekens* *…* *De banken … werden vervaardigd in eik en pitch-pine.* *Ze dienen enkel nog te worden vernist.'* (De Clercq L., 2006-07)
Situering:	kerkruimte
Objectnr. inventaris:	A004

Wettelijke basis voor bescherming:	De zitbanken bevinden zich sinds realisatie in de kerk en waren dus ook aanwezig op het moment van de bescherming. De zitbanken hebben artistieke waarde op zichzelf. De banken zijn onroerend door ornamentele bestemming: De breedte van de verhoogde plankenvloeren werd aan de breedte van de zitbanken aangepast, zie foto's. De banken zijn onroerend door wilsbestemming: De banken werden specifiek voor de kerk vervaardigd, ze maken deel uit van het gesamtkunstwerk van het vroeg 20ste-eeuwse interieur en werden samen met de rest van het interieur ontworpen door architect Frans Van Dijk. De ontwerptekeningen werden teruggevonden in het architectuurarchief.
Criteria voor cultuurgoederen:	De banken zijn historisch verbonden met de kerk, zijn ervoor vervaardigd (zie bovenstaande geschiedenis) en zijn sinds hun vervaardiging steeds aanwezig geweest. Het wegnemen van de zitbanken zou het gesamtkunstwerk van het interieur verstoren en de historische waarde van het monument aantasten. De banken voldoen aan de 3 voorwaarden: waardeversterkend, samen voorkomen en de historische verbondenheid kan voldoende aangetoond worden met historische documenten.

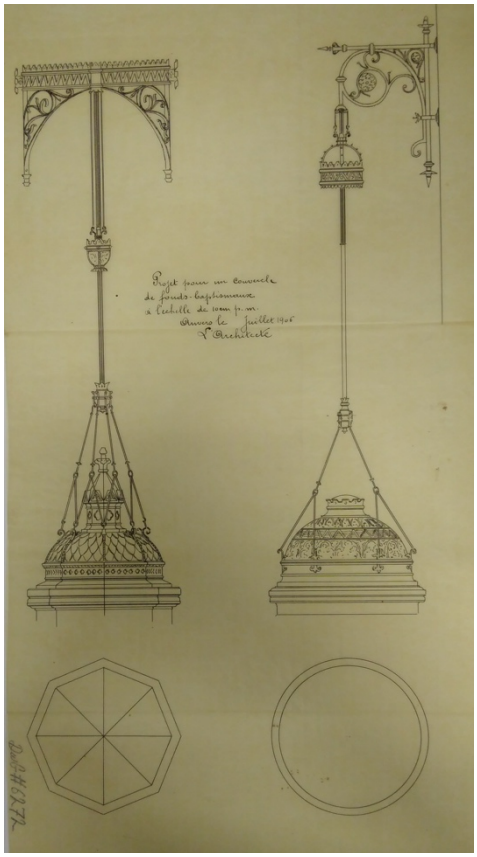

Fragmenten uit interieurfoto's jaren '30 (kerkarchief)

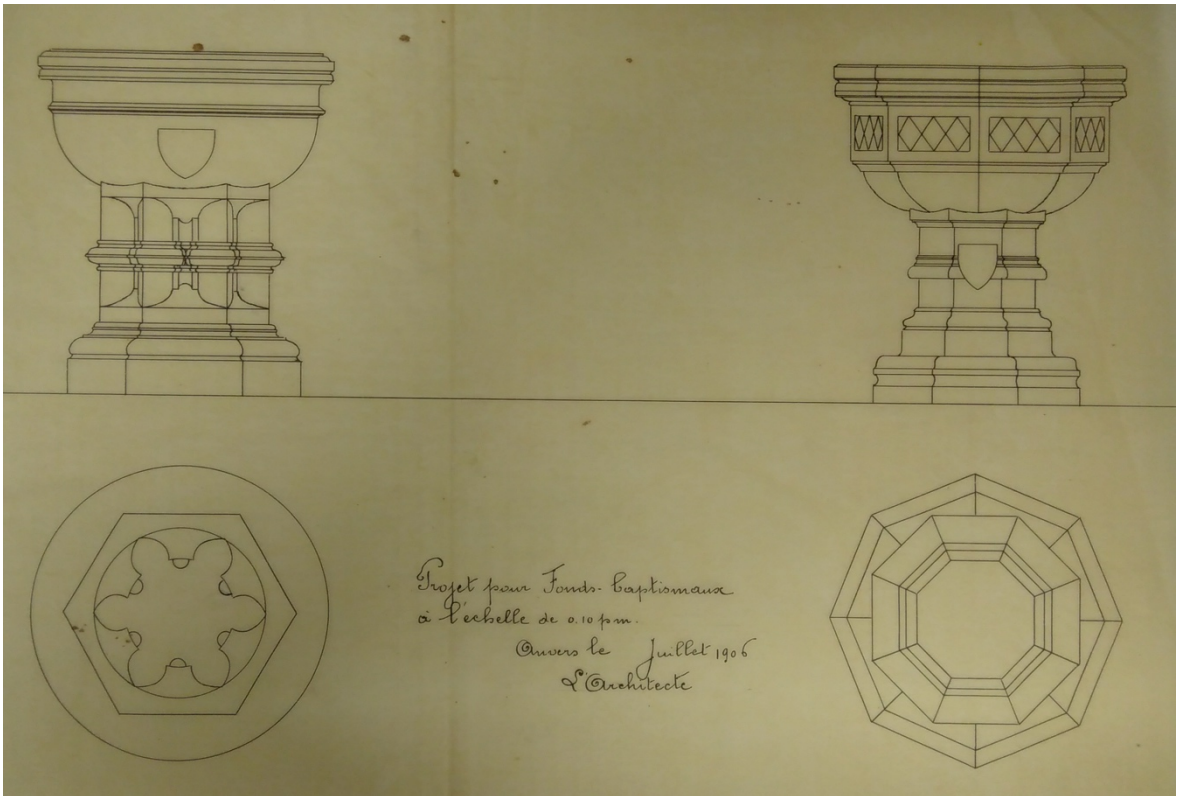
2. STOELEN CONSISTORIE

Vervaardigd door:	onbekend
Datering:	1905 (?)
Stijl:	neogotisch
Beschrijving:	6 stoelen vervaardigd uit eikenhout met vooraan dwarse sledevoet, hoekige armleuningen en een houten rug met blinde vierpas. Zitting uit (imitatie)leer.
Diagnose:	De stoelen zijn algemeen in goede staat. Het houtwerk vertoond gebruikssporen. De stoelen werden in de loop van de jaren aangepast met wieltjes onder de achterpoten.
Geschiedenis:	onbekend
Situering:	kerkruimte / koor
Objectnr. inventaris:	A013
Wettelijke basis voor bescherming:	De stoelen bevinden zich sinds realisatie in de kerk en waren dus ook aanwezig op het moment van de bescherming. De zitbanken hebben artistieke waarde op zichzelf. De stoelen zijn onroerend door wilsbestemming: De stoelen voor het consistorie werden hoogstwaarschijnlijk gelijktijdig en in samenhang met de architectuur van het kerkgebouw ontworpen, ze maken deel uit van het gesamtkunstwerk van het vroeg 20ste-eeuwse interieur. De vormentaal en materiaalkeuze van de stoelen sluit aan bij de vormentaal en materiaalkeuze gehanteerd voor de zitbanken. De stoelen zijn zichtbaar op diverse historische foto's.
Criteria voor cultuurgoederen:	De stoelen versterken de erfgoedwaarde van de kerk. Ze maken deel uit van het vroeg 20ste-eeuwse interieur en versterken als dusdanig de erfgoedwaarde van de kerkruimte. Ze dragen bij aan het historisch beeld en dus de historische waarde van de kerk. De stoelen voldoen aan de 3 voorwaarden: waardeversterkend, samen voorkomen en de historische verbondenheid kan voldoende aangetoond worden met historische documenten.

Provinciebestuur Antwerpen – Foto Stefan Dewickere

Ontwerptekeningen Van Dijk, 1906 (Felixarchief)

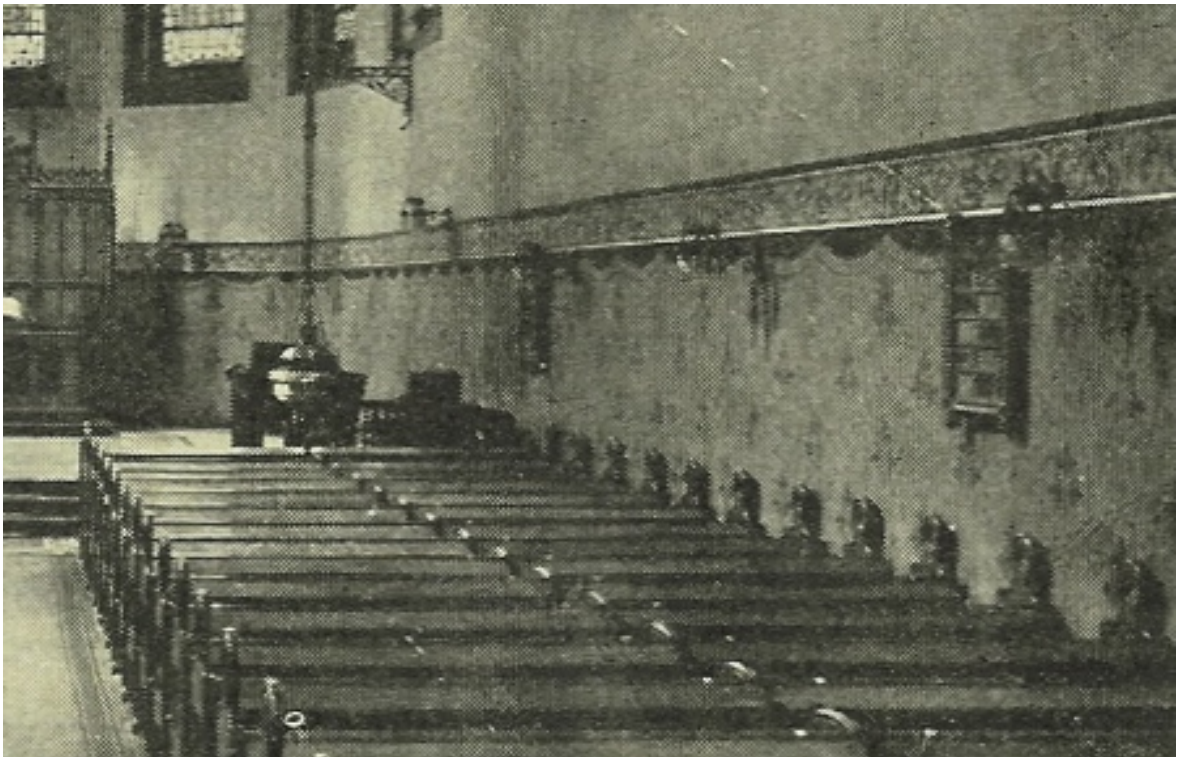
3. DOOPVONT

Vervaardigd door:	F. Van Dijk (ontwerp) uitvoerder onbekend
Datering:	1907
Stijl:	neogotisch
Beschrijving:	De doopvont bestaat uit twee delen: een wit- en geelmarmeren, achthoekige kuip op dito voet (met daarop het wapenschild van de schenker) en een bekroning uit gepolijst messing, opgehangen met contreforts aan de muur onder het glasraam. Het deksel van de doopvont is uitgevoerd als architecturale koepel met een achthoekig grondplan. De koepel is bekroond met een lantaarn met dakkapellen. Het deksel is vervaardigd uit messing, met koperen plaatjes achter de opengewerkte raampartijen. De lantaarn is aan de koepel bevestigd met een ijzeren draadstang. De opgebouwde versieringen zoals de ribben met voluten, de kroonlijst tussen de basis en de tamboer en de bekroning van de lantaarn zijn gegoten uit messing en op het plaatwerk van de basisstructuur geschroefd met messing vijzen. De draagarm is volledig vervaardigd uit gesmeed ijzer, versierd met twee ijzeren bloemen. Het takelsysteem is opgebouwd uit een messing buis, met inwendig een ijzeren staaf. Rond deze buis zit een bolvormig gewicht, wat als tegengewicht voor het doopvontdeksel dient. Het gewicht wordt op- en neer geheven door middel van ijzeren aan elkaar geketende schakels. Deze bewegen over vier kleine messing rolletjes, welke zich boven aan de staaf bevinden. (gebaseerd op Metafose, 2013)
Diagnose:	Het doopvontdeksel werd in 2013 gerestaureerd en is in goede staat. De marmeren kuip en voet zijn beide in goede staat, wel is de kuip enigszins verschoven t.o.v. de voet.
Geschiedenis:	*'Es folgte am Sonntag, dem 27. October der neue, von Herrn und Frau Baron von Ohlendorf gestiftete Taufstein, mit seinem künstlerisch ausgeführten, über ihm schwebenden Deckel, ein wirkungsvolles Pendant zur Kanzel.'* Daarna volgde op 27 oktober de inhuldiging van de nieuwe doopvont geschonken door de Heer en Mevr. Baron A. von Ohlendorf, die met zijn artistiek uitgevoerd, zwevend deksel erboven een effectieve tegenhanger van de preekstoel vormde. (Deutsche Evangelische Protestantse Gemeinde, 1907 uit De Clercq L., 2006-07)
Situering:	kerkruimte: koor
Objectnr. inventaris:	A012
Wettelijke basis voor bescherming:	De doopvont bevindt zich sinds realisatie in de kerk en was dus ook aanwezig op het moment van de bescherming. De doopvont is onroerend door ornamentale of wilsbestemming: De doopvont werd gelijktijdig en in samenhang met de architectuur van het kerkgebouw ontworpen, ze maakt deel uit van het gesamtkunstwerk van het vroeg 20ste-eeuwse interieur. De doopvont is waardeversterkend.

Criteria voor cultuurgoederen:	De doopvont versterkt de erfgoedwaarde van de kerk. Ze maakt deel uit van het vroeg 20ste-eeuwse interieur en versterkt als dusdanig de erfgoedwaarde van de kerkruimte. Ze draagt bij aan het historisch beeld en dus de historische waarde van de kerk. De doopvont voldoet aan de 3 voorwaarden: waardeversterkend, samen voorkomen en de historische verbondenheid kan voldoende aangetoond worden met historische documenten.

Fragment uit interieurfoto jaren ’30 (kerkarchief)

4. AANKONDIGINGSBORDEN

Vervaardigd door:	F. Van Dijk (ontwerp?) V. Merckx-Verellen (uitvoering)
Datering:	1909
Stijl:	neogotisch
Beschrijving:	4 eikenhouten, scharnierende aankondigingsborden, met ijzeren doken aan de wanden bevestigd aan weerszijden van het schip. Ieder bord heeft vijf rijen om cijfer- en letterplankjes in te plaatsen. De cijfer- en letterplankjes zijn vervaardigd uit eikenhout en voorzien van zwarte, geschilderde letters en cijfers.
Diagnose:	De borden zijn in goede staat, inclusief de doken. Alle borden draaien vlot open. Rondom de bovenste dook van het bord in travee T5 is het pleisterwerk gescheurd. De plankjes zijn algemeen in goede staat, wel werd op de achterzijde van verschillende plankjes extra belettering aangebracht op niet altijd even elegante wijze (alcoholstift).
Geschiedenis:	*'De prijs voor het maken van vier kaders in eikenhout, hangende aan eenvoudige ijzeren doken, 220 eiken plankskens met geschilderde letters… alles uit te voeren in de Protestantsche Kerk'.* (Brief van aannemer V. Merckx-Verellen aan F. Van Dijk, 17 maart 1909 uit De Clercq L., 2006-07)
Situering:	kerkruimte: schip
Objectnr. inventaris:	A005
Wettelijke basis voor bescherming:	De aankondigingsborden bevinden zich sinds creatie in de kerk en waren dus ook aanwezig op het moment van de bescherming. De plankjes zijn onroerend door wilsbestemming: De houten kaders en bijhorende letter- en cijferplankjes werden geplaatst tijdens en door de aannemer van de inrichtingswerken en wellicht in opdracht van de architect Van Dijck. De houten kaders en bijhorend letter- en cijferplankjes maken deel uit van het gesamtkunstwerk van het vroeg 20ste-eeuwse interieur. De kaders passen bij de strakke begin-20ste-eeuwse herinrichting conform de strenge protestantse voorschriften.
Criteria voor cultuurgoederen:	De houten kaders en bijhorende letter- en cijferplankjes maken deel uit van het vroeg 20ste-eeuwse interieur en versterken als dusdanig de erfgoedwaarde van de kerkruimte. Ze dragen bij aan het historisch beeld en dus de historische waarde van de kerk. De kaders en plankjes zijn voor de kerk vervaardigd en zijn sindsdien steeds aanwezig geweest in de kerk, bovendien worden ze tot op heden nog wekelijks gebruikt.

Koorhek (inventaris kerkbestuur)

Fragment uit interieurfoto jaren ‘30

5. KOORHEK

Vervaardigd door:	V. Merckx-Verellen (?)
Datering:	1905-1909
Stijl:	neogotisch
Beschrijving:	Eikenhouten koorhek met maaswerk.
Diagnose:	Het koorhek is in goede staat.
Geschiedenis:	Nadat in 1918 de Nederlandse, calvinistische gemeenschap terug de leiding van de kerk in handen nam, verloor het koorhek zijn functie.
Situering:	kerkruimte: koor
Objectnr. inventaris:	A018
Wettelijke basis voor bescherming:	Het koorhek bevindt zich sinds realisatie in de kerk en was dus ook aanwezig op het moment van de bescherming. Het koorhek is onroerend door ornamentele bestemming: Het koorhek werd gemaakt op maat van de verhoging naast de koortrap.
Criteria voor cultuurgoederen:	Het koorhek maakt deel uit van het vroeg 20ste-eeuwse, neogotische interieur en versterkt als dusdanig de erfgoedwaarde van de kerkruimte. Het draagt bij aan het historisch beeld en dus de historische waarde van de kerk. Het koorhek werd gemaakt op maat van de verhoging naast de koortrap, is dus specifiek vervaardigd voor de kerk en is sindsdien steeds aanwezig geweest in de kerk. Er zijn diverse historische foto's teruggevonden waarop het koorhek zichtbaar is.